

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЮВИХ ПРОГРАМ В УКРАЇНІ

PECULIAR FEATURES OF CLASSIFICATION OF STATE TARGET PROGRAMS IN UKRAINE

У статті розглянуто основні особливості класифікації державних цільових програм в Україні: існуюча класифікація недостатньо повно розкриває всю багатоманітність категорії «державна цільова програма». Запропонована у статті класифікація державних цільових програм дозволить раціонально розподіляти обмежені фінансові ресурси з досягненням максимального ефекту і запобігати дублюванню державних цільових програм, що призводить до дострокового припинення їх дії через відсутність реального результату. Наведені підходи до вирішення наявних проблемних питань класифікації державних цільових програм допоможуть ефективніше використовувати державні ресурси та реалізовувати затверджені програми.

Ключові слова: державна цільова програма, класифікація державних цільових програм, фінанси, державні ресурси, Державний бюджет.

В статье рассмотрены основные особенности классификации государственных целевых программ в Украине: существующая классификация недостаточно полно раскрывает все многообразие категории «государственная целевая программа». Предложенная в статье классификация государственных целевых программ позволит рационально распределять ограниченные финансовые ресурсы с достижением максимального эффекта и предотвращать

дублирование государственных целевых программ, что приводит к досрочному прекращению их действия из-за отсутствия реального результата. Предложенные в статье подходы к решению имеющихся проблемных вопросов классификации государственных целевых программ помогут эффективнее использовать государственные ресурсы и реализовывать утвержденные программы.

Ключевые слова: государственная целевая программа, классификация государственных целевых программ, финансы, государственные ресурсы, Государственный бюджет.

This article highlights the main peculiar features of classification of state target programs in Ukraine: their existing classification does not adequately reveal all the diversity of “a state target program” category. The classification of the state target programs proposed in the article will allow to efficiently allocate limited financial resources with maximum effect preventing duplication of the state target programs, and this will lead to the early termination of their force due to the absence of real results. The article proposes the approaches to problem solving in terms of classification of the state target programs to make good use of the government resources and implement approved programs.

Key words: a state target programs, classification of state target programs, financial resources, the government resources, the State Budget.

УДК 336.131

Гетьман Є.М.

аспірант кафедри фінансів і кредиту
Інститут банківських технологій
та бізнесу
«Університет банківської справи»

Постановка проблеми. Успішна реалізація стратегії розвитку країни, покращення інвестиційної привабливості передбачає здійснення перш за все не лише результативних, а й ефективних державних цільових програм. Державні цільові програми складають важливу частину планування Державного бюджету України і його виконання на рівні вітчизняних органів виконавчої влади як вищого, так і центрального рівнів. На сьогодні розроблено та затверджено не одну цільову програму, проте, незважаючи на прийняття ряду нормативних актів щодо регулювання державних цільових програм, існуюча класифікація державних цільових програм недостатньо повно розкриває всю багатоманітність категорії «державна цільова програма». Тому дослідження проблемних питань класифікації державних цільових програм в Україні та надання пропозицій щодо її вдосконалення набуло першочергового значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розроблення теоретичних і практичних питань ефективності використання державних фінансових ресурсів, а також дослідження питань класифікації державних цільових програм

зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці як О.І. Амоша, М. Аткинсон, В.Д. Базилевич, С. Бланк, С.А. Буковинський, А.С. Гальчинський, Б. Гарднер, С.В. Голов, П.С. Єщенко, Р. Іннес, К.В. Павлюк, В.Л. Плескач, Н.І. Рубан, І.Б. Стефанюк, Л. Твіттен, Дж. Хопкінс, А.А. Чухно, О.В. Шевчук та інші.

Однак, необхідно зазначити, що не зважаючи на значну кількість наукових праць та істотні досягнення в цій галузі, низка питань теоретико-методичного та практичного характеру класифікації державних цільових програм залишаються остаточно не розв'язаними, дискусійними, потребують уточнень та подальшого розвитку, що і обумовлює необхідність проведення даного наукового дослідження.

Постановка завдання. Метою даної наукової статті є дослідження особливостей класифікації державних цільових програм в Україні та надання пропозицій щодо її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «державна цільова програма» визначається у Законі України «Про державні цільові програми» [1], відповідно до якого державна цільова програма – це комплекс взаємопов'язаних завдань

і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням. Метою розроблення яких є сприяння реалізації державної політики на пріоритетних напрямках розвитку держави, окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць; забезпечення концентрації фінансових, матеріально-технічних, інших ресурсів, виробничого та науково-технічного потенціалу, а також координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій для розв'язання найважливіших проблем.

Обов'язковими умовами розробки та затвердження державної цільової програми є відповідність мети програми пріоритетним напрямкам державної політики, необхідність забезпечення міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків технологічно пов'язаних галузей та виробництв і наявність реальної можливості ресурсного забезпечення виконання програми [2].

Крім того, згідно з чинним законодавством основними стадіями розроблення і виконання державної цільової програми є [1]:

На етапі формування:

- ініціювання розроблення державної цільової програми, розроблення та громадське обговорення концепції програми;

- схвалення концепції програми і прийняття рішення щодо розроблення проекту програми, визначення державного замовника та строків її розроблення;

- розроблення проекту програми – визначення заходів і завдань, що пропонуються для включення до неї, а також обсягів і джерел фінансування;

- державна експертиза проекту програми;

- погодження та затвердження програми.

На етапі реалізації:

- проведення конкурсного відбору виконавців заходів і завдань програми;

- організація виконання заходів і завдань програми, здійснення контролю за їх виконанням;

- підготовка та оцінка щорічних звітів про результати виконання програми, а в разі потреби – проміжних звітів.

На етапі звітування:

- підготовка та опублікування в офіційних друкованих виданнях заключного звіту про результати виконання програми.

Також, відповідно до Закону України «Про державні цільові програми» [1] існує класифікація державних цільових програм за спрямованістю та за

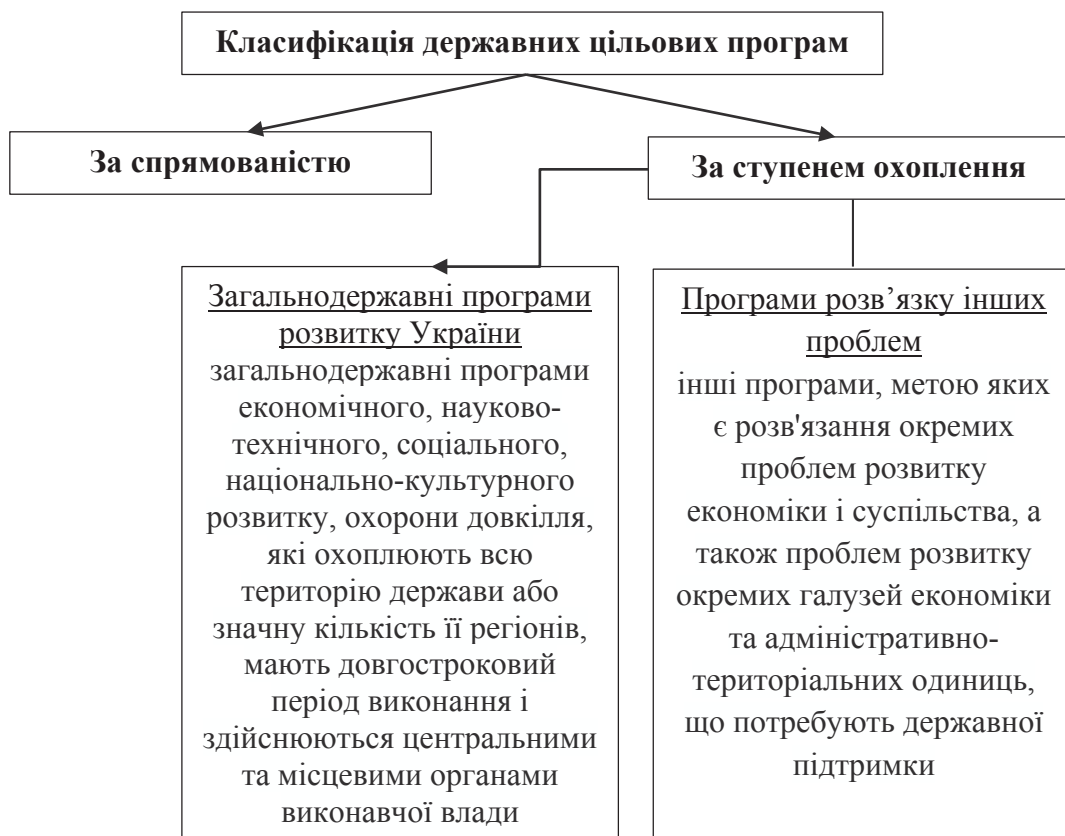

Рис. 1. Класифікація державних цільових програм

Джерело: побудовано автором на основі [1]

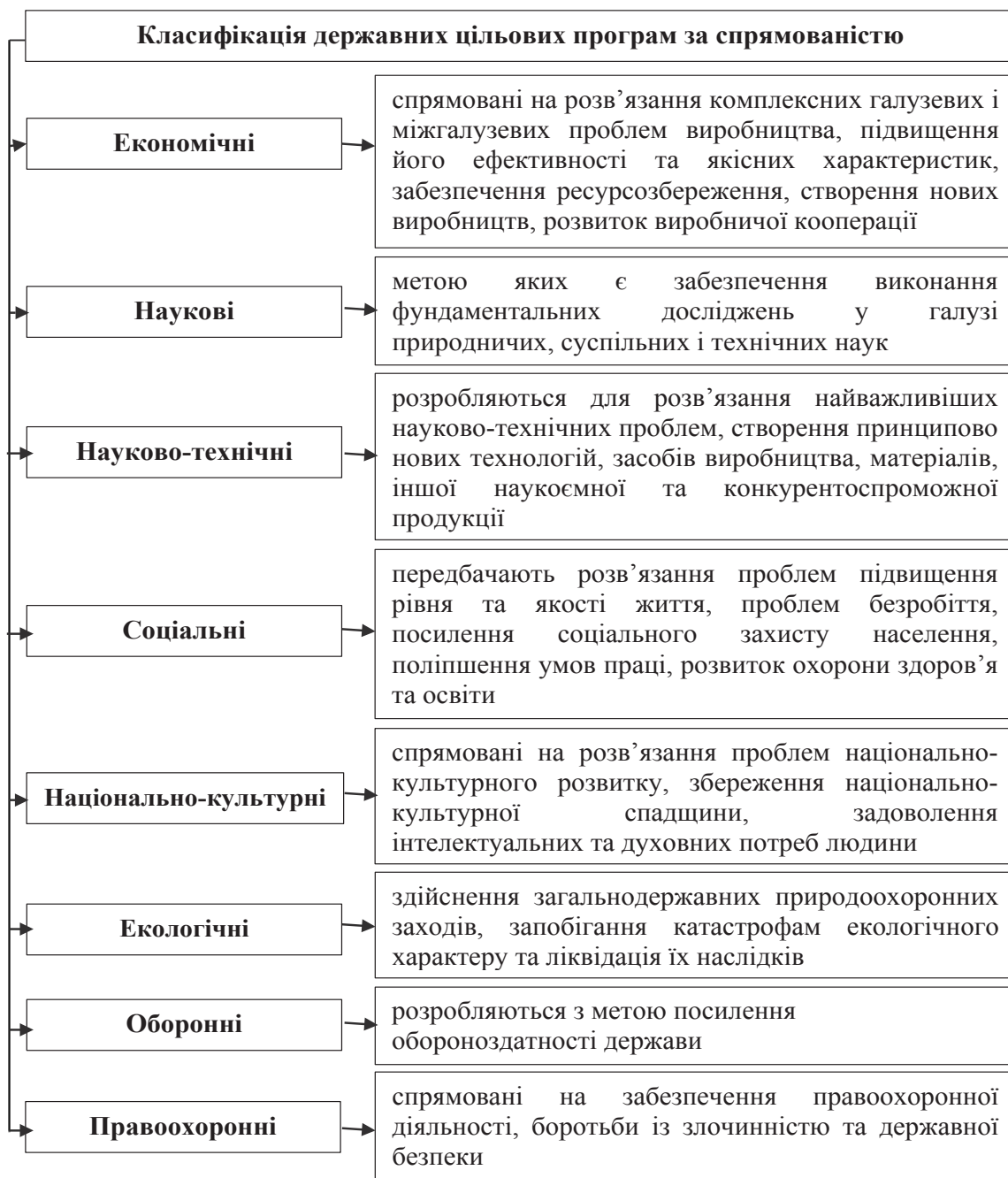
ступенем охоплення, які поділяються на загально-державні програми розвитку України та програми розв'язку інших проблем (рис. 1).

У свою чергу за своєю спрямованістю державні цільові програми поділяються на економічні, наукові, науково-технічні, соціальні, національно-культурні, екологічні, оборонні, правоохоронні (рис. 2).

Кожна державна цільова програма також може характеризуватися відразу за декількома ознаками. Державні цільові програми можуть класифікуватися за державним статусом, функціональною орієнтацією, термінами реалізації та іншими

ознаками. Тому, для більш повного розуміння терміна «державна цільова програма», доцільно розширити існуючу класифікацію державних цільових програм наступними ознаками (табл. 1):

Також слід зауважити, що деякі вітчизняні автори [3] пропонують ще більш розширену класифікацію державних цільових програм, зокрема, за галузевою ознакою, а саме економічні державні цільові програми, які будуть поділятися на спрямовані в паливно-енергетичний, промисловий, агропромисловий комплекси, будівництво та житлово-комунальне господарство, транспорт та зв'язок, інші.

Рис. 2. Класифікація державних цільових програм за спрямованістю

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Крім того, автор [3] пропонує додаткову класифікацію державних цільових програм в залежності від їх спрямування на прикладі державних цільових програм агропромислового комплексу, які пропонується класифікувати наступним чином [3]:

1) програми, спрямовані на розвиток інфраструктури села;

2) програми, спрямовані на підвищення зайнятості сільського населення, заохочення молоді до роботи в сільській місцевості;

3) програми, спрямовані на розвиток земельних відносин та форм господарювання (формування ринку земель сільськогосподарського призначення, дії направлені на захист та відтворення родючості ґрунтів, ефективного використання

земельних ресурсів, а також окремо слід наголосити на сільськогосподарській кооперації та створенні кооперативів, вивчення досвіду кооперації в інших країнах);

4) програми, спрямовані на розвиток аграрного ринку (функціонування аграрного ринку, фонду, біржі, вдосконалення форм реалізації сільськогосподарської продукції);

5) програми, спрямовані на розвиток сфери виробництва (державна підтримка конкурентоспроможності стратегічної сільськогосподарської продукції, запровадження науково обґрунтованих систем ведення сільськогосподарського виробництва, державна підтримка виробництва конкурентоспроможної техніки для агропромислового

Таблиця 1

Розширена класифікація державних цільових програм

За рівнем значущості:	міждержавні
	державні
За територіальною приналежністю:	внутрішньорегіональні
	міжрегіональні
За змістом розв'язуваних проблем (основне призначення):	повне і ефективне використання виробничого потенціалу
	формування територіально – виробничих комплексів
	згладжування відмінностей за показниками рівня розвитку і умов життя
	створення нових виробництв і робочих місць
За масштабністю програмної проблеми:	комплексні (багатоаспектні)
	вузькоспеціалізовані (моноцільові)
За галузевою локалізацією:	міжгалузеві (багатогалузеві)
	галузеві
	підгалузеві
За характером виникнення проблеми:	планово прогнозні
	екстрені
	кон'юнктурні
За періодом дії:	довгострокові (понад 5 років)
	середньострокові (від року до 5 років)
	короткострокові (до року)
За джерелом фінансування:	централізовано фінансуються
	фінансуються з коштів місцевого бюджету
	інші джерела фінансування
	змішане фінансування
За ефективністю фінансування:	самоокупні
	дотовані
За часовим аспектом реалізації проблеми:	перманентні
	обмежені у часі (разові)
За пріоритетністю:	першочергові
	тимчасово відкладені
За включенням зовнішніх зв'язків	внутрішні (внутрішньодержавні)
	зовнішні (міждержавні)
За статусом:	частина міждержавної програми
	самостійні (державна програма)
За дієвістю:	діючі
	не діючі
За характером дії:	структурні
	кон'юнктурні

Джерело: розроблено автором на основі [1; 3; 4; 5]

комплексу, впровадження альтернативних джерел енергії біологічного походження);

6) програми, спрямовані на фінансове та інвестиційне забезпечення (удосконалення податкової політики, удосконалення міжгалузевих економічних відносин в умовах вступу до СОТ, розвиток кредитування в аграрному секторі, розвиток страхування в аграрному секторі, розвиток мережі транспортного сполучення);

7) програми, спрямовані на розвиток аграрної науки та освіти (підготовка та перепідготовка фахівців для сільського господарства та аграрної сфери, створення системи інвестиційно-привабливих об'єктів, розвиток дорадництва, впровадження науково-технічного процесу);

8) програми, спрямовані на удосконалення системи управління (удосконалення проведення стратегічного аналізу, прогнозування моніторингу та контролю за розвитком сільських територій, здійснення оцінки досягнутих результатів розвитку сільських територій тощо);

9) інші програми.

Вважаємо, що настільки детальна класифікація не є доцільною через відсутність великої кількості державних цільових програм, які б були одного галузевого спрямування.

Однак, погоджуємось з автором [3], що для розмежування державних цільових програм за способом реалізації, необхідно класифікувати їх наступним чином:

– цільові програми, спрямовані на фінансування заходів;

– цільові програми, направлені на компенсацію витрат, при цьому розподіляючи їх на компенсацію витрат по закупівлі вітчизняних товарів, здешевлення отриманих кредитів (наприклад, тих, що мають довгостроковий характер) та інші;

– цільові програми, направлені на надання зворотної фінансової допомоги (відрізняються від попередніх тим, що надається зворотна фінансова допомога для поповнення обігових коштів, провадження певних видів діяльності тощо);

– цільові програми, направлені на надання пільгових кредитів, за користування якими сплачується певний відсоток, що має незначну величину;

– цільові програми, направлені на стимулювання виробництва [3].

Також, враховуючи інноваційний розвиток, необхідно розширити класифікацію державних

цільових програм за рівнем інноваційної складової. Зокрема, державні цільові програми можуть охоплювати такі напрямки: модернізація електростанцій; нові та відновлювальні джерела енергії; машинобудування та приладобудування як основа високотехнологічного оновлення всіх галузей виробництва; розвиток високоякісної металургії, нанотехнології, мікроелектроніка, інформаційні технології, телекомунікації; удосконалення хімічних технологій, нові матеріали, розвиток біотехнологій; високотехнологічний розвиток сільського господарства і переробної промисловості; транспортні системи: будівництво і реконструкція; охорона і оздоровлення людини та навколишнього середовища; інші.

Висновки з проведеного дослідження. За результатами проведеного аналізу наявних проблемних питань класифікації державних цільових програм в Україні, можна зробити висновки, що існуюча класифікація державних цільових програм не задовольняє усіх потреб та не включає усіх ознак. Запропонована розширена класифікація дозволить досягнути більш ґрунтовного розуміння суті державних цільових програм, що надасть можливість ефективніше використовувати державні ресурси та реалізовувати затверджені програми

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 р. № 1621-IV [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1621-15> – Назва з екрана.

2. Порядок розроблення та виконання державних цільових програм, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 р. № 106 [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-%D0%BF> – Назва з екрана.

3. Агєєв Д. Особливості державних цільових програм як інструменту розвитку економіки та їх класифікації / Агєєв Д. // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 3(7). – С. 155–161.

4. Войцєхівська В. В. Проблеми законодавчого регулювання державних цільових програм в сучасних умовах / В.В. Войцєхівська // Економіка, фінанси, право. – 2013. – № 4. – С. 25–28.

5. Мощицька Т.О. Державні цільові програми як дієвий інструмент стимулювання розвитку економіки / Т.О. Мощицька // Проблеми економіки. – 2010. – № 3. – С. 28–33.